

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยปทุมธานี ได้มีการจัดการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการจัด โครงการและกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมองค์ความรู้ตามแนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากประสบการณ์ตรงของอาจารย์และองค์ความรู้ที่มีส่วนสัมพันธ์และเกี่ยวโยงกัน ในด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยปทุมธานี

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา(กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดเน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ใช้หลากหลายวิธีการสอนหลากหลายแหล่งความรู้สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลายคือ พหุปัญญา รวมทั้งเน้นการวัดผลอย่างหลากหลายวิธี (พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์, 2550)

หลักการเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. ตัวผู้เรียน

- 1.1 ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง มีประสบการณ์ตรง ในการแสวงหาข้อมูล คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความและสรุปข้อความรู้
- 1.2 ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 1.3 ให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ได้มากที่สุด
- 1.4 ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างจินตนาการอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
- 1.5 ให้ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- 1.6 ให้ผู้เรียนฝึกประเมินตนเอง ปรับปรุงตนเอง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- 1.7 ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 1.8 ให้ผู้เรียนใช้หลัก 5 ค. (หวน พันธุ์พันธ์)

1. ค้น หมายถึงให้ผู้เรียนค้นเนื้อหาความรู้จากห้องสมุด จากอินเทอร์เน็ต ไปถามคนในชุมชน ไปถามผู้รู้จากหน่วยงานต่างๆ ไปศึกษานอกสถานที่ตามสถานที่ต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า "ค้น" ทั้งสิ้น
2. คว่า เมื่อผู้เรียนค้นจากห้องสมุดแล้วก็จดมา บันทึกมา หรือถ่ายเอกสารมา ค้นจากอินเทอร์เน็ต แล้ว Print มา หรือไปถามคนในชุมชน ไปถามผู้รู้จากหน่วยงานต่างๆ ไปศึกษานอกสถานที่แล้ว

ก็จดบันทึกมาเช่นกัน เหล่านี้เรียกว่า "คว่ำ" นั่นเอง

3. **คิด** เมื่อจดมา บันทึกมา ถ่ายเอกสารมา หรือ Print มาจากอินเทอร์เน็ตแล้ว ก็ให้ผู้เรียนนำมาคิด นำมาวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่อย่างไร และอื่นๆ แล้วคิด รวบรวมและเรียบเรียง เพื่อจะเขียนรายงานต่อไป
4. **คาย** เมื่อผู้เรียนได้คิดได้วิเคราะห์ได้คิดรวบรวมและเรียบเรียงแล้วก็นำมาเขียนรายงาน และนำมา รายงานให้เพื่อนในชั้นฟัง การเขียนรายงาน การรายงานให้เพื่อนฟัง แสดงว่าเป็น "คาย" นั่นเอง
5. **คณะ** หมายถึงการให้ผู้เรียนทำงานกันเป็นกลุ่ม (คณะ) เพื่อค้น คว่ำ คิด คาย ที่กล่าวมาแล้ว การ ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ถือว่าทำงานเป็น "คณะ"

2. ตัวผู้สอน

- 2.1 ผู้สอนเตรียมการสอนทั้งเนื้อหา และวิธีการ
- 2.2 ผู้สอนจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้าหัวใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 2.3 ผู้สอนเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
- 2.4 ผู้สอนจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียน ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
- 2.5 ผู้สอนส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงด้วยตนเอง
- 2.6 ผู้สอนส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มพร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของ นักเรียน
- 2.7 ผู้สอนใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- 2.8 ผู้สอนใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมประสบการณ์กับชีวิตจริง
- 2.9 ผู้สอนฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัย ตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- 2.10 ผู้สอนสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข อันเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คำนึงถึงการทำงานของสมองที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้ เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ บรรยากาศของการเอื้ออาทรและเป็นมิตร ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย นำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

2. การเรียนรู้จากการได้คิดและลงมือปฏิบัติจริง หรือกล่าวอีกลักษณะหนึ่งคือ “เรียนด้วยสมองและสองมือ” เป็นผลจากการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิด ไม่ว่าจะเกิดจากสถานการณ์หรือคำถามก็ตาม และได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการฝึกทักษะที่สำคัญคือ การแก้ปัญหา ความมีเหตุผล

3. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป้าหมายสำคัญด้านหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ ผู้เรียนแสวงหาความรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งที่เป็น

เอกสาร วัสดุ สถานที่ สถานประกอบการ บุคคลซึ่งประกอบด้วย เพื่อน กลุ่มเพื่อน วิทยากร หรือผู้เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

4. การเรียนรู้แบบองค์รวมหรือบูรณาการ เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้สัดส่วนกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ความดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาที่จัดให้เรียนรู้

5. การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจของผู้จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ทุกคนเรียนรู้ได้และเป้าหมายที่สำคัญคือ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้จัดการเรียนรู้จึงควรสังเกตและศึกษาธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าถนัดที่จะเรียนรู้แบบใดมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนจะได้รับการฝึกด้านการจัดการแล้วยังฝึกด้านสมาธิ ความมีวินัยในตนเอง และการรู้จักตนเองมากขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตัวเอง
 - 1) อาจารย์ผู้สอนให้ผู้เรียนประเมินความต้องการของตนเอง เช่น ผู้เรียนต้องการผลสัมฤทธิ์ของการเรียน เกเรด / คะแนน มากน้อยเป็นอย่างไร
 - 2) ผู้เรียนต้องการความรู้นอกห้องเรียน ความรู้ในสถานการณ์จริงที่ทันสมัย มากน้อยอย่างไร
 - 3) อาจารย์ผู้สอนกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน ให้ผู้เรียนมีความรู้ที่หลากหลาย ความรู้ที่เป็นประสบการณ์ เป็นต้น
 - 4) อาจารย์ผู้สอนจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ หรืออาจเป็นผู้เรียนคนเดียวศึกษาค้นคว้าตามลาพัง อาจารย์ผู้สอนกำหนดหัวข้อ/ประเด็นที่สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ไปศึกษาค้นคว้า
 - 5) อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หาข้อสรุป รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม (หากเป็นงานกลุ่ม) และให้คำแนะนำผู้เรียนให้มีการร่วมมือกันในการวางแผนที่จะศึกษาค้นคว้าในเรื่องต่างๆ
 - 6) อาจารย์ผู้สอนคอยดูแล และให้ความช่วยเหลือในการศึกษาจัดหาอุปกรณ์ และ เสนอแนะแหล่งความรู้ต่างๆ ได้แก่ วัสดุ หนังสือ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ อื่นๆ ที่ผู้เรียนต้องใช้รวมทั้งอาจแนะนำให้หาความรู้ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นต้น
 - 7) อาจารย์ผู้สอนกำหนดระยะเวลาที่ต้องการให้ผู้เรียนดำเนินการไปแล้วเสร็จและแจ้งให้ผู้เรียนทราบตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อให้ผู้เรียนได้วางแผน การทำงาน สามารถทำงานให้เสร็จทันเวลา
 - 8) อาจารย์ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนเขียนรายงานผลการวินิจฉัยปัญหาเป็นระยะๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสม่ำเสมอ และ ส่งงานให้อาจารย์ผู้สอนตามกำหนดเวลา

- 9) อาจารย์ผู้สอนกำหนดวิธีการประเมินผลและเมื่อประเมินผลแล้วให้มีการสะท้อนกลับให้ผู้เรียนทราบผลของการประเมินผลของการเขียนรายงานการค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีการนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป
2. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับคนอื่น
 - 1) ให้ผู้เรียนต้องทำงานร่วมกัน แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน
 - 2) ผู้สอนจะต้องกำกับดูแลให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีบทบาทในการทำงาน เป็นเทคนิคในการจัดกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกัน(Cooperative Learning)
 - 3) สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมีเป้าหมายและมีโอกาสได้รับรางวัลของความสำเร็จร่วมกัน
 - 4) ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ได้แก่ การพูดคุยปรึกษาหารือกับเพื่อน กับครู หรือผู้เกี่ยวข้องกับการทำงาน ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลบางอย่างที่ผู้เรียนต้องการได้
 - 5) ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ โสตทัศน์ วัสดุ และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ให้ผู้เรียนไปหาข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ หรือให้อ่านใบความรู้ ใบงาน หรือใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ในการเรียน
 3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 1) ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ได้โดยสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนต้องแก้ปัญหาและนำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้
 - 2) ให้ผู้เรียนแสดงความรู้ออกมาในลักษณะต่างๆ เช่น ให้อ่านภาพแสดงรายละเอียดที่เรียนรู้จากการอ่านบทประพันธ์ในวิชาวรรณคดีแล้วให้ผู้เรียนตีความและแปลความ
 - 3) ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกให้ทำงาน ปฏิบัติซ้ำอีกครั้งเพื่อให้เกิดความชำนาญ
 - 4) ผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนแสดงความสามารถในลักษณะต่างๆ และเปิดโอกาสให้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความสามารถเฉพาะที่ผู้เรียนแต่ละคนมีแตกต่างกัน
 - 5) ผู้สอนอาจใช้วิธีการสอนบางวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้เช่นกัน เช่น วิธีสอนโดยให้จัดนิทรรศการและการสอนโดยใช้โครงงาน

การวัดและประเมินผล

เมื่อการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผลจึงต้องปรับเปลี่ยนไป ให้มีลักษณะเป็นการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผลตามสภาพจริงด้วย การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลผู้เรียนรอบด้านตามสภาพจริงของผู้เรียน

1. เน้นการประเมินที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกสภาพการณ์
2. เน้นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนจริง ๆ
3. เน้นการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
4. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการประเมิน ตลอดจนจุดประสงค์ในการประเมิน
5. เน้นคุณภาพผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลายๆ ด้าน
6. การประเมินด้านความคิด เน้นความคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์
7. เน้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และการมีส่วนร่วมในการประเมินของผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู

การกำหนดเครื่องมือในการประเมินผล

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ให้เป็นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนรอบด้านตามสภาพจริงแล้ว ในการกำหนดเครื่องมือจึงเป็นเครื่องมือที่หลากหลาย เป็นต้นว่า

- **การบันทึกข้อมูล** จากการศึกษา ผลงาน โครงงาน หนังสือที่ผู้เรียนผลิต แบบบันทึกต่างๆ ได้แก่ แบบบันทึกความรู้สึก บันทึกความคิด บันทึกของผู้เกี่ยวข้อง (นักเรียน เพื่อน ครู ผู้ปกครอง) หลักฐานร่องรอยหรือผลงานจากการร่วมกิจกรรม เป็นต้น
- **แบบสังเกต** เป็นการสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ
- **แบบสัมภาษณ์** เป็นการสัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น ทั้งตัวผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง
- **เพิ่มสะสมงาน** เป็นสื่อที่รวบรวมผลงานหรือตัวอย่างหรือหลักฐานที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ ความพยายาม หรือความถนัดของบุคคลหรือประเด็นสำคัญที่ต้องเก็บไว้อย่างเป็นระบบ
- **แบบทดสอบ** เป็นเครื่องมือวัดความรู้ ความเข้าใจที่ยังคงมีความสำคัญต่อการประเมินสำหรับผู้ประเมิน ประกอบด้วย ผู้เรียนประเมินตนเอง ครู เพื่อน/กลุ่มเพื่อน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียน

